

Lena Gonäs

Paula Mulinari och Rebecca Selberg (red):
Arbete – Intersektionella perspektiv

Malmö: Gleerups 2011

Lena Gonäs, fil dr, docent,
professor i arbetsvetenskap,
Karlstads universitet, samt
även knuten till sektionen för
försäkringsmedicin vid Karolinska
institutet i Stockholm.
Lena.Gonas@kau.se

Paula Mulinari och Rebecca Selberg har redigerat en väldigt intressant bok som jag hoppas kommer att användas inom många olika ämnen där studenterna ska lära sig hur och varför arbetet och arbetslivet är organiserat som det är. Det är en antologi i ordets bästa bemärkelse, med tydliga teman, introduktioner till olika teman och därefter ett antal intresseväckande artiklar inom ramen för varje tema. På så sätt får boken en läsarvänlig struktur och det underlättar för en förståelse av det komplexa problem och begrepp som boken behandlar, nämligen intersektionalitet. Begreppet kommer enligt redaktörerna från det engelska ordet för korsning och används för att ”fånga hur olika kategorier och maktrelationer griper in och har en ömsesidig förändrande inverkan på varandra”. Med bokens underrubrik – intersektionella perspektiv – vill de visa inte bara hur kön utan även klass, ras/etnicitet och sexualitet formar våra relationer i arbetslivet.

Boken består av tre teman där varje tema inleds med en text skriven av en författare som varit ledande inom respektive område. Det första temat handlar om att göra kön, ett synsätt som präglat en stor del av den nordiska feministiska forskningen. Den inledande artikeln är skriven av Joan Acker och är en översättning av hennes artikel från *Gender and Society* (20, 2006:4, s 441–464). Den engelska titeln *Gender, class and race in organizations* har här fått rubriken *Ojämlikhetsystem – kön, klass och ras i organisationer*. En av mina kritiska punkter är att jag inte tycker om att vissa begrepp som vi tagit över från engelskan nu får en svensk översättning. Begreppet regim har för mig fått en bredare politisk betydelse än det jag menar inryms i ordet system. I vilket fall som helst så fyller

Joan Ackers artikel en viktig funktion när det gäller att analysera dagens arbetsliv. Acker menar att det finns ojämlikhetsregimer inom alla organisationer och att de medverkar till att skapa och upprätthålla ojämlikhet baserad på klass, kön och ras. Efter Ackers inledande artikel kommer en artikel skriven av Rebecca Selberg som handlar om distinktioner i arbete, vem som får göra intressanta arbetsuppgifter och vem som får göra de uppgifter som har låg status. Vad definierar en intressant arbetsuppgift och hur formuleras sådana värderingar i förhållande till andra kategoriseringar grundande på kön, klass, generation och ras/etnicitet? Det empiriska materialet kommer från intervjuer med kvinnliga läkare, sjuksköterskor, undersköterskor och sjukgymnaster där syftet är att studera hur olika former av femininitet skapas i relation till arbete.

Arne Nilsson beskriver i sitt kapitel en arbetsplats – amerikabåtarna – där den sexuella regimen inte var givet heteronormativ. Själva klyvningen mellan hetero och homo var skarp, beroende på den tydliga närvaron av homosexuella män. Han visar med sitt exempel hur homosexuella män var en attraktiv arbetskraft för upppassarjobb där stil och estetik var viktiga, samtidigt som ”riktiga” sjömän agerade för att bekräfta sin heterosexualitet. Anna Gavanas presenterar i sitt kapitel den förvirring som uppstår när den pågående privatiseringen av omsorgsarbetet leder till en övergång från omsorg till servicearbete för att möta de nya kundernas, det vill säga de äldres behov. Magnus Hörnkvist visar i sin artikel hur fängelsernas behandlingsinriktning förändrats i takt med nya produktionskoncept utanför fängelsemurarna. Från att industriarbete tidigare var den främsta behandlingsmetoden har det skett en övergång enligt Hörnkvist till metoder för att utveckla de intagnas anställningsbarhet, vilket många anses sakna idag. Dagens fängelse genomsyras av tjänsteekonomins värderingar, där interventionerna styrs av kravet på lönearbete, modifierat genom föreställningen om en dominerad maskulinitet och arbetarklass.

Det andra temat inleds av en översättning till svenska av Miriam Glucksmanns artikel *Shifting boundaries and interconnections: Extending the 'total social organization of labour'* publicerad i *The Sociological Review* (53, 2005:2, s 19–36, Special Issue: A New Sociology of Work). Glucksmann utvecklar en modell för ”den totala sociala organiseringen av arbete” (TSOA), ett slags analytiskt schema för kopplingar mellan olika slag av arbetsaktiviteter. Det är ett invecklat teoretiskt schema som Glucksmann konstruerat och det är svårt att se hur hennes sätt att analysera relationer mellan övergripande ekonomiska processer och arbetsaktiviteter kan användas för en analys av samhällsutvecklingen i termer av klass, kön och ras/etnicitet. Mer tydligt framgår kopplingen i hennes andra dimension som handlar om olika socioekonomiska former av arbete och kopplingen mellan lönearbete och oavlönat arbete, marknad – icke marknad, formell och informell sektor. Här kan modellen mer anpassas till analys av strukturomvandling och nya arbets-

marknadsmönster. Den tredje dimensionen rör kopplingen mellan arbete och icke-arbete och det flerdimensionella arbetet och den fjärde är tidsdimensionen, som innefattar den sociala organiseringen av tid i exempelvis tidsenheter och cykler. Artiklarna som följer under detta tema behandlar de gömdas situation på arbetsmarknaden i Sverige och är skriven av Maja Sager. Hon menar att "gömdhet" och "papperslöshet" är viktiga förhållanden att studera eftersom de ger information om arbetsmarknadens och medborgarskapets gränser och vad det innebär att stå utanför dessa. Sagers empiriska material visar på prekaritet i arbetslivet och problemen med att leva i en permanent tillfällighet. Nora Räthzel presenterar i sitt kapitel resultat från en studie av mexikanska kvinnor anställda vid en bussfabrik med europeiska ägare. Utgångspunkten är en diskussion av det marxistiska arbetsbegreppet och arbetares engagemang för arbetet samtidigt som de är exploaterade. Den tredje artikeln under detta tema handlar om utländska arbetsgivare och kvinnliga japanska chefer. Den är skriven av Ödül Bozkurt och är en spännande läsning om två japanska högutbildade kvinnor som gjort karriär i multinationella företag i Japan och vilka stigar de har vandrat för att nå sina mål. Analysen ger en väldigt intressant belysning av arbetslivet i Japan och vilken roll multinationella företag kan spela när det gäller att bryta upp traditionella mönster och regelverk.

Det sista temat om exploatering, motstånd och förändring inleds med en artikel av Wuokko Knocke som handlar om invandrarkvinnornas situation i svenskt arbetsliv under ett halvt sekel. Wuokko Knocke ger en exposé över hur den invandrade kvinnan använts som arbetskraftsresurs under olika perioder: under en tid som en värdefull och efterfrågad resurs, för att i andra tider bli marginaliserade och osynliggjorda. De följande artiklarna under detta tema har alla lyckats att fånga förändringsprocesser i arbetslivet, olika former av motstånd från de anställdas sida samtidigt som de tydliggör en fortgående exploatering av olika grupper i arbetslivet. Paula Mulinari skriver om den privata tjänstesektorns anställda och deras arbetsvillkor och hur ett exploaterande och hårt arbete för de anställda kan innefatta solidaritetshandlingar och gemenskap. Med begreppet solidaritetsfällan vill Paula Mulinari belysa hur solidaritet mellan de anställda i dagens bantade organisationer kan leda till ytterligare nedskärningar och exploatering. Motstånd och anpassning, individuellt och kollektivt motstånd formar intressanta delar av dagens arbetsliv, snarare än att vara varandras motsatser. Niklas Sehlberg diskuterar i det avslutande kapitlet dagens arbetsmarknadslagstiftning och hur den har vuxit fram, samt hur det kan komma sig att den kan fungera som ett exkluderande och fragmentiserande ramverk, som gått från att skydda till att vara ett hinder för att anställa utsatta grupper. Sehlberg skildrar hur skiftet över tid i synen på lagstiftningen förändrats samtidigt som den sociala sammansättningen av de "utsatta" har förändrats från funktionshindrade och äldre svenska män till att bli kvinnor, arbetskraftsinvandrare och sedan flyktingar.

Sammantaget ger boken en spännande, aktuell och oerhört tydlig bild av situationen på svensk arbetsmarknad. Det intersektionella perspektivet leder till en spänstig analys med intressanta exempel som belyser motsägelsefulla och svårförståeliga förhållanden. Genom att de inledande artiklarna till bokens tre teman ger var sin övergripande bild av respektive område skapar författarna ett sammanhang mellan de olika bidragen.

Jag rekommenderar denna bok som läsning inte enbart för studenter i arbetsvetenskap och genusvetenskap, som bokens baksidestext hänvisar till, utan även till andra som vill förstå de komplicerade processer som sker i dagens arbetsliv och som ger avtryck på arbetsmarknaden.